

Hovavonatozni címmel jelent meg **NOVÁK VALENTIN** verseskötete, amely több mint egy évtized terméséből válogat. **BOLDOGH DEZSŐ** írása.

Olvasópróbáló bravúrok

Akik valamennyire ismerik Novák Valentin terjedelmes életművét, azoknak talán meglepő lehet, hogy a *Hovavonatozni* a szerzőnek még csak a harmadik verseskötete (ha nem számoljuk bele a *Csípés M@tyi* címmel kiadott modernizált minieposzát). A jelen kötet több mint egy évtized anyagából összegyűjtött versek válogatása. A *Hovavonatozni* túl az ifjúkor útkereső, avantgárdnak is címkézhető korszakain egy letisztult, érett költő nagyszabású vállalkozásának tűnik. Az életmű szempontjából tehát szó sincs kihagyásról, műfaji mellékutakról, annak ellenére, hogy az utóbbi esztendőben Novák ontja a prózaköteteket. Nála együtt lélegzik a vers a történetekkel, prózai monológjaival, az egymást tápláló feszültségek lírai amplitúdói szerint. Egy korábbi recenzió így fogalmaz: „*Írónk ugyanis költő, akkor is, ha pikareszk áltörténelmi regényt alkot, ha életszagú, »nyóckeres« kisp prózát művel, ahol az omladozó bérházfalaktól a kiskocsmáig centiméterre beazonosítható helyszíneket mutat be, és költő maradna akkor is, ha a jövőben véletlenül megfeledezne versírói-önmagáról...*” (http://www.spanyolnatha.hu/archivum/r_evolution/15/kritika/boldogh-dezso-novak-valentin-koteterol-/837/)

A *Hovavonatozni* vágányai több mint egy évtized lírai pályáit futják keresztül, „végállomásokon túl”, belső tájakon és nagy elődök szellemcsarnokain át, együtt a szerzővel, aki általában nem sétavonatozásokra invitálja olvasóit. Ha Novák Valentin prózáit helyenként szabadvers-kísérleteknek tekinthetjük is, költeményeinek sűrített képi és sajátos nyelvi absztrakciói szintje követelik a szigorú formát, máskülönben talán szétrobbanta-

nák a szöveget. Ez nem negatívum, inkább a nováki líra befogadásának első hidegpróbája, és az olvasó vagy képes tolerálni az „utazási szabályokat”, vagy úgy is vélheti, hogy túlzottan egyéni-eskedő költészettel áll szemben.

Már a kötet címét adó nyitóversben olyan metaforákat, szóalkotásokat olvashatunk, mint például „szökőkutakodtam”, „odaminekértem”, „*pokróc nehezedik vén rám / égből lepergek mélán*”, „*szálltam ruharepülésben / plecsnis küüresedésben*”. Novákhoz, nyelvteremtéseihez, különleges beszédmódjaihoz, ha még nem ismerjük, először hozzá kell szoknunk. Ezek az elemek szervesen illeszkednek költészetébe, habár a hatáskeltés látszatától sem mentesek. Talán nem is tudatos hatáskeltésekről van szó, a képalkotó alapszövedék ilyen, az állandóan pulzáló versanyag sodor magával, a vehemens és mégis lírai megszólalások felé. Az egykori avantgárd, amely Novák műveire mindig valahol jellemző volt, átüt a papíron, lüktet a rímek és klasszikus metrumok között, izgalmas vegyületeket hozva létre. Többnyire a témák sem mindennapiak, meddő hangulat-leképezések. Tárgytalan szövegirodalmi kísérletek helyett és azokon túl a mindenségre fókuszál, még akkor is, ha a lehetetlent próbálja felmérni: „*Már épp kullogtam volna el – / személyes Senkim rám köszönt: / – Jó forgatókönyv, rendezés, / de halaszd még a képözönt!*” (*Lekéstem életfilmem*)

A „*Styx Picture néma filmjé*”-ben szereplő álalteregő felosztásának betartása távol áll költőnktől, így kapunk 130 oldal képtobzódást. Minden szakasz, helyenként minden verssor tele van sűrített, jellegzetes képi megoldásokkal, melyek időnként „olvasót próbálóak”. Bizonyos edződés után azonban érdekes élményt nyújthatnak a kötet, az egy részében feltűnően gyakran használt idegen nevek, kifejezések ellenére: „*A bösz Antipas gyógyítná bánat-falcát*”; „*Levita Athan, a házi prófét, így szólt: / »Az edomita volt az, Róma barátja«*”.

Novák Valentin időnként túlzásokba esik. Kissé öncélú bemutatót olvashatunk egy különben ötletes, feltehetően az antik verslábak találkozásairól szóló művében: „*és krater-öblü ölek vihánca / sejlík tavernát retzina mámorán / átúszni vágyó márka-lovag (Zigie) / bortól opálos látkörébe*”.

De az önkényeskedések mellett idézhetünk bravúros részleteket is, amelyek minden kritikát kiállnak: „*Fórum – járda alatt. Járda – iszapba rogy. / Pusztít Isteri ár.*” (*Isteni gondolat*); „*Vízöntő a korunk, vízvezeték e föld: / Lordunk elmosogat hamar.*” (*Római út(török)*); „*Nem tudom, így volt-e írva vagy perc döntött? / Az úr angyalai támadnak azóta ... / A Föld szomjú résein Isten elömlött, / s örök az egynapélők Armageddonja...*” (*A Betesda-tónál*).

Értékes versek sorakoznak a kötet négy ciklusában, köztük számos nem csekély terjedelmű ópusszal (*La Grotta, Egyvers, Verskoszorú a Dunán, 6 tétel 56 margójára*).

A *La Grotta* az önvallomásos költészet szemléletes példája, amely József Attila-idézet felhasználásával készült („*nem találok szavakat magamra...*”) egy Parnasszus tábori versjáték keretében. Novák Valentinról, az emberről, életpályájáról, mániáiról, vonzódásairól itt rengeteg dolog kiderül, de legfőképpen az, hogy igenis talál szavakat magára, és ebben az olvasó is kedvét lelheti: „*Voltam lapszerkesztő soha-organumban, / és meg-nem-értettség sötétjén kukultam. / Ég-elem töltött, ha segíthettem kacskán, / magamra számlálok, ébredjek lasacsakán...*”

Novák Valentin egyébként gyakran megidézi József Attilát. Mintegy „továbbírja” a *Medáliákat*, itt kitűnően párra talál nyelvezete a költő-példakép stílusára hajazó szürrealizmussal. Bár rajta kívül több elődöt is megszólít (Kosztolányi, Radnóti, Pilinszky), és stílusában némileg hasonul hozzájuk, a *Hovavonatozniban* nem kerül a hatásuk alá. Ha a kortárs költők közül keresnénk tanítómestert, rokont, nem igazán találhatnánk. Néhány motívuma leginkább Szepes Attilára emlékeztet: „*Fársáng királya, Kikapósvárból, ha szabadulsz, / minden műved Matrikulát ér, bennük babonázott nők nevei*” (*Az alakoskodó költő hava: február*).

A közéleti versekben többnyire letisztult hang szól, néhány sorban is tökéletes lát- és kórkép olvasható a jelenig ívelő elmúlt évtizedekről: „*szobortemetőben / eszmeparcellában / árok-mély időben / pincevállatásban / féljük már mi egymást / szerte a világban*” (6 tétel 56 margójára).

Novák Valentin költészete a hagyományok és a meglepetés jegyében áll, nincs olyan műve, ahol ne bukkanhatnánk remekbeszabott, sajátosan impulzív, izgalmas képi megoldásokra. De csak azoknak élvezhető igazán ez a líra, akik kellő időt, türelmet szánnak a tanulmányozására.

„Írj egy sort, tedd a köztudatba, bízd Földölelő huzatra” – mondja Novák a *Világversben*, keserűen és humorral, talán sejtetve azt is, hogy bármilyen könnyed kézzel alkotja a legkülönbébb formájú, veretű költeményeit, csak egy valódi értékeket méltányolni képes „köztudat” lehetne művei számára a megfelelő befogadói közeg.

A *Hovavonatozni* az életmű szempontjából is kiemelten fontos helyen áll, de nehéz az összehasonlítás, mert az anyag gazdagsága, sokfelé széttartó bősége alapvetően különbözik az eddigi verseskötetek tematikáitól. Küllemében a valaha kiadott legpazarabb Novák-könyv, köszönhetően a nyomtatás szépia színű betűinek, de legfőképpen Miske Emő kidolgozott, hajlékony, fantáziadús, a költő világára rímelő illusztrációinak, beleértve a színes borítót, amely önmagában is remekmű.